

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 2394/18

ע"א 2551/18

לפני :
כבוד השופט ד' ברק-ארז
כבוד השופט ע' גרוסקופף
כבוד השופט א' שטיין

המערערים בע"א 2394/18 : פלונים

המערערים בע"א 2551/18 : פלונים

נ ג ד

המשיבים בע"א 2394/18
ובע"א 2551/18 :

1. משטרת ישראל
2. הרשות לניירות ערך
3. שירות בתי הסוהר

ערעורים על פסק הדין של בית המשפט המחוזי תל אביב-
יפו בת"א 27603-12-11 (דיון מאוחד עם תיקים נוספים)
מיום 7.2.2018 שניתן על ידי השופט י' פרגו

תאריך הישיבה : ט' בטבת התשע"ט (17.12.2018)

בשם המערערים בע"א : עו"ד אלכסנדר שמרלינג ; עו"ד יאנה לרנר
: 2394/18

בשם המערערים בע"א : עו"ד דורון בקרמן
: 2551/18

בשם המשיבים בע"א 2394/18
ובע"א 2551/18 :

עו"ד נעמי זמרת

פסק-דין

השופט א' שטיין:

נושא הערעורים

1. עניינם של הערעורים דנן הוא אחריות המדינה למעשי הונאה רבת היקף אשר ביצע מר גרגורי לרנר, שלימים שינה את שמו לצבי בן ארי (להלן: לרנר), בתקופה שהחלה בחודש אוקטובר בשנת 2004 ונסתיימה בתחילתה של שנת 2006. במהלך תקופה זו שכנע לרנר כאלפיים וחמש מאות משקיעים להשקיע את כספם בחברה בשם "רוסנפטגזאינווסט בע"מ". השקעה זו נעשתה כנגד תעודה שעליה הופיעה ערבותו האישית, אשר הבטיחה לכל משקיע ומשקיע תשואה חודשית של 2% (או של 24% לשנה) ופירעון לפי דרישה. שכנוע כאמור כוון בעיקר אל יוצאי חבר העמים (ברית המועצות לשעבר) המתגוררים בארץ, ונעשה באמצעות מפגשים ובעזרת שיווק באמצעי תקשורת בשפה הרוסית. כפי שניתן לצפות מדברים שנחזים כטובים מדי מכדי להיות אמיתיים, תעודות אלו היו חסרות ערך כלכלי – הן היוו חלק מהונאת המונים הידועה כ"פונזי" (ראו KATHY BAZOIAN PHELPS & STEVEN RHODES, THE PONZI BOOK: A LEGAL RESOURCE FOR UNRAVELING PONZI SCHEMES § 1:02 (2012) ("A Ponzi scheme is an investment fraud that involves the payment of purported returns to existing investors from funds contributed by new investors. Ponzi scheme organizers often solicit new investors by promising to invest funds in (opportunities claimed to generate high returns with little or no risk". הונאה זו גבתה מקורבנותיה כ-62,000,000 ₪. לרנר הועמד בגינה לדין פלילי, נמצא אשם, ונדון לעשר שנות מאסר בפועל ולעונשים נוספים (ראו פסק דינו של השופט ח' כבוב בת"פ (מחוזי ת"א) 40368-07 מדינת ישראל נ' בן ארי (27.7.2010)).

2. המערערים דנן – 572 במספר – הם חלק מקורבנות ההונאה. המערערים הגישו תביעות נזיקין נגד מדינת ישראל במסגרתן נטען כי ההונאה שביצע לרנר התאפשרה עקב מחדלים רשלניים של הרשות לניירות ערך, משטרת ישראל ושירות בתי הסוהר (להלן: הרשויות). לטענת המערערים, הרשות לניירות ערך ומשטרת ישראל – כל אחת לפי דרכה ובמסגרת סמכויותיה – היו יכולות למנוע את ההונאה, אך לא עשו כן. באשר לשירות בתי הסוהר (להלן: שב"ס), נטען כי רשות זו נכשלה בפיקוחה על לרנר, שכן מעשי ההונאה שביצע נעשו בהיותו אסיר ברישיון במסגרת עונש מאסר שהושת עליו בגין פרשת הונאה אחרת, הידועה בשם "קרן הצבי" (תרתי משמע) (ראו פסק דינו של השופט ע' קמא בת"פ (מחוזי י-ם) 469/97 מדינת ישראל נ' בן ארי (לרנר) (21.4.1998)).

3. בית משפט קמא דחה את טענות המערערים ועמץ את התביעה כולה. פסק דינו התבסס על מספר קביעות עובדתיות שבהן אין בידינו עילה להתערב. קביעות אלו, שעיקרן מבוסס על עדויות, ערערו את הבסיס של טענות הרשלנות שהמערערים העלו נגד הרשויות. המערערים מבקשים מאתנו כי נבטל פסק דין זה. טענותיהם נגד פסק הדין קמא נחלקות לשניים: חלקן מהווה חזרה על הטענות שהועלו לפני בית משפט קמא ונדחו על ידיו, וחלקן האחר בא לתקוף את ממצאיו. כפי שאראה להלן, באלו ובאלו אין כל ממש, ועל כן דין הערעור להידחות.

דיון והכרעה

המסגרת המשפטית: אחריות המדינה בנזיקין

4. לעניין האחריות בנזיקין, דינה של רשות המדינה, אשר מתרשלת בפועלה, הוא כדינו של כל אזרח ואזרח – וזאת, בכפוף לחריגים סטטוטוריים שאינם נוגעים לענייננו (ראו סעיפים 2 ו-3 לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב-1952 (להלן: חוק הנזיקים האזרחיים); סעיף 757(3) ז"ד, פ"ד (3) 757, פסקה 9 לפסק דינו של השופט א' ברק (כתוארו אז) עיריית חדרה נ' זוהר, פ"ד לז"ד (3) 757, פסקה 9 לפסק דינו של השופט א' ברק (כתוארו אז) (1983); ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד לט"ט (1) 113, פסקה 20 לפסק דינו של השופט א' ברק (כתוארו אז) (1983); אריאל פורת נזיקין כרך א 201 (2013) (להלן: פורת); ישראל גלעד דיני נזיקין – גבולות האחריות כרך ב 1027 (2012) (להלן: גלעד). רשות שלטונית מתרשלת בפועלה כאשר היא מפרה את חובת הזהירות אשר מחייבת אותה ביחסיה עם הניזוק הפוטנציאלי (להלן: הקורבן) (ראו ע"א 1081/00 אבנעל חברה להפצה בע"מ נ' מדינת ישראל, פ"ד נט"ט (5) 193, פסקה 17 לפסק דינו של הנשיא א' ברק (2005); רע"א 2063/16 גליק נ' משטרת ישראל, פסקה כח לפסק דינו של המשנה לנשיאה א' רובינשטיין (19.1.2017)). חובה כאמור קמה כאשר הרשות פועלת באופן אקטיבי החושף את הקורבן לסיכון של נזק, ובמקרים של מחדל כאשר הדין מחייב את הרשות להגן על הקורבן מפני סיכון כאמור, בהתחשב ביחסים המיוחדים שבין השניים (גלעד, בעמ' 1014, 1058–1060). בכל אחד ממצבים אלו, חייבת הרשות להימנע ממעשה או ממחדל רשלני, אחרת תוטל עליה חובה לפצות את הקורבן על מלוא הנזקים שנובעים מרשלנותה (סעיף 3 לחוק הנזיקים האזרחיים).

5. חובת הרשות לא להתרשל אין פירושה חובה למנוע את נזקו של הקורבן בכל מקרה ובכל מחיר. החובה לנקוט את האמצעים המונעים את הנזק קמה רק כאשר העלות

של מניעת הנזק פחותה מתוחלתו, כלומר מהשווי הכספי של מכפלת הנזק המלא בהסתברות התרחשותו אם אמצעי המנע לא יינקטו (כמוסבר בפסקה 3 לפסק דינו של השופט א' ריבלין (כתוארו אז) בע"א 5604/94 חמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(2) 498 (2004) (להלן: עניין חמד); ובפסקה 8 לפסק דינה של השופטת ד' דורנר בע"א 1678/01 מדינת ישראל נ' וייס, פ"ד נח(5) 167 (2004) (להלן: עניין וייס)). הווה אומר: הקורבן אינו זכאי להגנה מפני נזק רשלני ובלתי מכוון מצד הרשות כאשר ההגנה עולה יותר מתוחלת הנזק (ראו פורת, בעמ' 96). כלל זה ממקסם את הרווחה החברתית על ידי התאמת אמצעי המנע לשיעור הנזק ולהסתברות התרחשותו. נקיטת אמצעי מנע מוגזמים, שעלותם מעפילה על תוחלת הנזק, מהווה בזבוז משאבים שגורע מהרווחה החברתית. מכאן הפטור מלנקוט במקרים אלו אמצעים כאמור. אי-נקיטת אמצעי מנע שעלותם פחותה מתוחלת הנזק אף היא גורעת מהרווחה החברתית בכך שהיא מאפשרת לנזק לקרות, ומכאן החובה לנקוט במקרים אלו אמצעים ולמנוע את הנזק (ראו פורת, בעמ' 98-99).

6. כללים אלו נקבעו על רקע התועלת החברתית אשר צומחת מפעולתה של רשות שלטונית בד-בבד עם סיכוני נזק שפעילות זו יוצרת (ראו: עניין וייס, שם; וכך Alex (2017) 535, 551-559 *COLUM. L. REV.* Stein, *The Domain of Torts*). לעיתים, אמצעי מנע אפקטיביים כוללים הימנעות מהפעולה שיוצרת את הסיכון, ולעיתים לא יהיה זה נכון, מבחינה חברתית, שהרשות תפסיק או תצמצם את פועלה (ראו עניין וייס, פסקה 9 לפסק דינה של השופטת ד' דורנר). במקרים כאלה מן הדין לקבוע את עלותם החברתית של אמצעי המנע בהתחשב בתועלת שהם אמורים לייצר, וככל שהתועלת שבצידה של הפעולה השלטונית תלך ותגדל, כך החובה שתוטל על הרשות לנקוט באמצעי זהירות תלך ותפחת; ולהיפך.

7. כלל נוסף אשר נקוט בידינו בכגון דא הוא כלל הנסמכות (או דוקטרינת הכיבוד, במובן של deference). כלל זה נותן לרשויות שלטוניות חופש פעולה מקצועי בהחלטות הבאות להתאים את אמצעי המנע לתוחלת הנזק. בהחלטות מסוג זה בית המשפט אינו נוהג להתערב, שכן ברוב רובם של המקרים אין זה ראוי שבית המשפט יעמיד את שיקול דעתו שלו תחת שיקול דעתה המקצועי של הרשות (ראו: ע"א 915/91 מדינת ישראל נ' לוי, פ"ד מח(3) 45 (1994), פסקאות 21-26 לפסק דינו של הנשיא מ' שמגר (להלן: עניין לוי); פורת, בעמ' 207-210). קביעת מדיניות כללית והקצאת משאבים על ידי הרשות מצויות בליבת שיקול הדעת המקצועי החסין מהתערבותנו. לא בנקל נמצא התרשלות בהחלטת רשות שעניינה הקצאת משאבים וקביעת סדרי עדיפויות לפעולה למען הציבור (ראו: עניין וייס, פסקה 15 לפסק דינה של השופטת ד' דורנר; עניין לוי, פסקה 28 לפסק

דינו של הנשיא מ' שמגר; פורת, בעמ' 212). החלטה כאמור תיחשב לרשלנית רק כאשר היא חורגת באופן ברור ומשמעותי ממתחם האפשרויות שביניהן רשות מינהלית סבירה רשאית לבחור (ראו: ע"א 10078/03 שתיל נ' מקורות חברת מים בע"מ (19.3.2007); פורת, שם).

מן הכלל אל הפרט

אחריות המשטרה

8. משטרת ישראל אינה אמורה לפתוח בחקירה על סמך תחושות בעלמא, אלא רק בהתבסס על חשד סביר לביצוע עבירה פלילית, שביסודו ראיות (ראו: סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982; עניין וייט, פסקה 14 לפסק דינה של השופטת ד' דורנר; בג"ץ 1265/11 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקאות כ"ט-ל"א לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין (כתוארו אז) (6.8.2012); וכן בג"ץ 6410/14 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' פרקליט המדינה, פסקה 6 לפסק דינה של הנשיאה מ' נאור (4.2.2015)).

9. במקרה דנן, חשד כאמור יכול היה לצמוח ממקור אחד בלבד. ד"ר י' נודלמן, איש ציבור שהיה באותה עת פעיל בקרב קהילת יוצאי חבר העמים, פנה למשטרה ביום 19.1.2005 ופירט לפניה את חשדותיו בנוגע לפועלו של לרנר. דא עקא, דבריו של ד"ר נודלמן כללו חשדות בעלמא ולא הצביעו על שום מעשה עבירה קונקרטי. יתרה מכך: ד"ר נודלמן עצמו לא נפל קורבן למעשיו של לרנר, ואף לא מסר שמות של אנשים שנפגעו מאותם מעשים. בנסיבות אלו, לא היה שום פגם בהחלטת המשטרה שלא לפתוח בחקירה ושלא לעשות שימוש במשאבים ובכוחות השררה שלה כדי לחסום את פועלו של לרנר. כוח אדם ושאר המשאבים אשר עומדים לרשות המשטרה הם מוגבלים מטבעם. מבחינת המשטרה, לא הייתה הצדקה להשקיע משאבים מוגבלים אלו בחקירת המקרה שלא העלה חשד ממשי לביצוע עבירה. השקעת משאבים במקרה זה ובמקרים דומים היא בגדר בזבוז בגלל הסיכוי הנמוך לגלות ולמנוע עבירה. סיכוי זה משמעו תוחלת נמוכה יחסית של הנזק הצפוי, שאינה מצדיקה נקיטת אמצעי מנע משמעותיים. העובדה שנקיטתם נראית כדאית לאחר המעשה – לאחר שידענו כי לרנר אכן ביצע מעשה הונאה חמור ביותר והשאר אחריו קורבנות רבים – אינה מעלה ואינה מורידה לעניין זה. קיומה של התרשלות אינו נקבע על בסיס החוכמה שלאחר המעשה, אלא על פי העובדות שעמדו לנגד עיני הנתבע לפני שהחליט לפעול כפי שפעל ולפני קרות הנזק (ראו עניין חמד, פסקה

11 לפסק דינו של הנשיא א' ברק; ישראל גלעד דיני נזיקין – גבולות האחריות כרך א 544-543 (2012)).

10. ברי הוא אפוא, כי בנסיבות אלה לא ניתן להדביק תווית של רשלנות להחלטת המשטרה שלא לפעול (ראו עניין וייס, פסקאות 14-15 לפסק דינה של השופטת ד' דורנר).

11. המערערים טענו בהקשר זה, כי שיטת ההונאה הידועה בשם פונזי אינה הופכת את המשקיעים התמימים הרבים לקורבנות בתחילתה, אלא בסוף דרכה או, לכל המוקדם, באמצע דרכה (ראו פונזי, סעיף 1.2). משכך, ראשית הדרך הייתה הזמן הנכון לעצור את מעשי ההונאה של לרנר ולמנוע את תוצאותיהם ההרסניות, חרף דלות הראיות. אין בידי לקבל טענה זו. מבחינה חברתית, אכן רצוי למנוע מעבריינים לבצע את זממם מוקדם ככל האפשר, אולם בחברה מתוקנת כמו שלנו, שחירות האדם היא נר לרגליה, המשטרה אינה רשאית לפגוע בחירות זו ולצמצמה ללא ראיות שעל בסיסן יהא זה סביר לחשוד כי אותו אדם מעורב בפלילים ופוגע באחרים. עברייני שפועל באין מפריע בזמן שחולף עד לגילוי הראיות המחשידות אשר מצדיקות חקירה, עיכוב או מעצר אכן גורם נזק לחברה, אך דומני כי לחברה שמכבדת את חירות האדם אין ברירה אלא לחיות עם נזק זה (ראו Gideon Parchomovsky & Alex Stein, *The Distortionary Effect of Evidence on Primary Behavior*, 124 HARV. L. REV. 518, 530-534 (2010)). חשוב להוסיף בהקשר זה כי להונאת פונזי יש גם סימנים ואותות אזהרה מוקדמים (ראו פונזי, סעיף 1.5) וכי גם אלו לא הובאו לידיעת המשטרה.

12. עוד טענו המערערים, כי היה על המשטרה להזהיר את הציבור ולפרסם ברבים כי לרנר הוא עברייני כלכלי מסוכן שיש לנקוט משנה זהירות ביחס להצעות השקעה שלו. ואולם, גם טענה זו תלויה על בלימה. ברי הוא, כי למשטרה אין – ומעולם לא הייתה – סמכות לפתוח במסע פרסום נגד לרנר. סמכות כאמור גם לא ניתן ליצור יש מאין (ראו בג"ץ 1/49 בוד'נו נ' שר המשטרה, פ"ד ב 80 (1949)), וטוב שכך.

13. לסיכום, בצדק דחה בית משפט קמא את טענות המערערים אשר באו לייחס רשלנות למשטרת ישראל. פשיטא הוא כי המשטרה לא התרשלה.

אחריות הרשות לניירות ערך

14. המערערים טענו בעניינה של הרשות לניירות ערך (להלן: רנ"ע), כי זו התרשלה בכך שלא בלמה את ניסיונו של לרנר לגייס משקיעים לאחר שנודע לה בשלהי שנת 2004

כי הלה החל לפרסם את ההודמנות להשקיע במיזם שלו. טענה זו אין בידי לקבל, שכן הוכח לפני בית משפט קמא כי רנ"ע קיימה עם המפרסמים שיחת בירור שבמהלכה הובהר להם כי הפקדה ופרסום של תשקיף של חברה שניירות הערך שלה מוצעים לציבור הרחב לעולם קודמים לצעדי השיווק. לאחר קבלת הבטחתם כי כך ייעשה וכי הדין יקויים, החליטה רנ"ע שלא לנקוט בשום צעדים נוספים ביחס ללרנר ושותפיו. נוכח העובדה שבאותו השלב לא היה בסיס לחשד כי לרנר ושותפיו מבצעים מעשי הונאה, החלטה זו הייתה בלי ספק בגדר הפעלה שקולה ומאוזנת של שיקול הדעת מצד רנ"ע. אין זה מן הנמנע שעברו של לרנר כעברייני כלכלי הצדיק נקיטת צעדים אגרסיביים יותר ביחס למיזם החדש שלו, אך מבחינת מתחם הסבירות – באין תלונה ובאין קורבן – רנ"ע בהחלט הייתה רשאית לנהוג כפי שנהגה, ועל כן לא ניתן להאשימה בהתרשלות.

15. הוא הדין לגבי טענת המערערים כי רנ"ע הייתה חייבת להזהיר את הציבור מפני לרנר. כפי שכבר ציינתי ביחס למשטרת ישראל, סמכות אזהרה כאמור, ככל שניתן לטעון לקיומה ברמה העקרונית, לא הייתה קיימת בנסיבות העניין. אני דוחה אפוא את טענת המערערים מהטעמים שמניתי לעיל.

אחריותו של שב"ס

16. טענות המערערים כלפי שב"ס לא גילו עילת תביעה מלכתחילה. סמכויותיו וחובותיו של שב"ס נוגעות לניהול בתי הסוהר ולהבטחת שלומם, בריאותם ורווחתם של האסירים (ראו סעיף 76(א) לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1971). סמכויות אלו אינן קשורות כלל ועיקר לפיקוח על אסירים משוחררים ברישיון ולמניעת נזקים כלכליים דוגמת אלו שנגרמו למערערים. לפיכך, שב"ס לא יכול היה להתרשל ביחס למערערים שכן כלל לא הייתה מוטלת עליו חובת פיקוח.

17. המערערים הוסיפו וטענו, אמנם בחצי פה, כי לאחר מעצרו של לרנר בפרשת "קרן הצבי", ולאחר שהלה הפר את התחייבויותיו בהסכם עד המדינה, היה על שב"ס או על המשטרה להפקיע את רישיון האסיר שלו ולהחזירו למאסר. טענה מעין זו יכולה להיות מופנית רק כלפי ועדת השחרורים, הגורם המוסמך לפי סעיף 20(א) לחוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001 (להלן: חוק שחרור על-תנאי ממאסר) לבטל שחרור על תנאי של אסיר שעבר במהלך תקופת התנאי עבירה נוספת כאמור בסעיף 13(א) לחוק. שב"ס אינו הכתובת לטענה מעין זאת, ועל כן דין הטענה להידחות.

18. בין השיטין עולה כי למערערים יש טענות גם נגד ועדת השחרורים, שראתה לנכון להעניק ללרנר חירות מבוקרת של אסיר המשוחרר ברישיון. למעלה מן הנדרש, אציין כי גם טענות אלה יש לדחות על הסף משני טעמים חלופיים.

19. ראשית, ועדת השחרורים לא התרשלה, שכן לנגד עיניה לא עמדו ראיות שעל בסיסן סביר היה לחשוד כי לרנר מבצע עבירות כלכליות בהיותו אסיר משוחרר ברישיון. לוועדה לא הייתה אפוא כל עילה לבטל את השחרור ולהחזיר את לרנר אל תוך כותלי הכלא (ראו רע"ב 9444/17 פלוני נ' מדינת ישראל (9.1.2018)).

20. שנית, החלטותיה של ועדת שחרורים הינן חסינות מאחריות בנוזיקין מכוח האמור בסעיף 8 לפקודת הנוזיקין [נוסח חדש] (להלן: פקודת הנוזיקין).

21. כפי שנקבע פעמים רבות בפסיקתנו, ועדת שחרורים היא גוף מעין-שיפוטי (ראו, למשל, רע"ב 1130/18 פלוני נ' שירות בתי הסוהר, פסקה 5 (6.6.2018); רע"ב 7230/16 שפיצר נ' שירות בתי הסוהר, פסקה 8 (27.11.2016); רע"ב 7235/14 פלוני נ' שירות בתי הסוהר, פסקה 5 (29.10.2014); רע"ב 4982/14 זולנוב נ' מדינת ישראל, פסקה ח (1.9.2014); רע"ב 601/12 מגאדבה נ' שירות בתי הסוהר, פסקה 4 (27.6.2012); רע"ב 910/10 עמירה נ' ועדת שחרורים מיוחדת, פסקה 6 (7.2.2010)). סעיף 8 לפקודת הנוזיקין קובע כי "אדם שהוא גופו בית משפט או בית דין או אחד מחבריהם, או שהוא ממלא כדין חובותיו של אדם כאמור, וכל אדם אחר המבצע פעולות שיפוט, לדבות בורר – לא תוגש נגדו תובענה על עוולה שעשה במילוי תפקידו השיפוטי" (ההדגשה הוספה – א.ש.). כפי שנקבע לאחרונה, סעיף זה קובע חסינות מהותית אשר נועדה, כדבריו של השופט מ' מזוז, להבטיח "שמירה על העצמאות השיפוטית, אי התלות האישית ושמירה על תפקודה התקין של מערכת השפיטה מפני השפעות זרות ושיקולים זרים" (רע"א 3359/18 מדינת ישראל נ' אדם, בפסקה 18 (2.9.2018)).

22. נוכח הרציונל הנ"ל של סעיף 8 לפקודת הנוזיקין, ובשים לב למילה "לרבות" – המלמדת על כך שרשימת הגופים והאנשים שנהנים מהחסינות מכוח הסעיף אינה סגורה – הנני סבור כי מקום יש עמנו לקבוע שוועדת השחרורים אשר פועלת במסגרת שב"ס הינה חסינה מאחריות בנוזיקין. קביעתי זו נסמכת גם על פסק דינה של השופטת מ' בן פורת (כתוארה אז) בע"א 219/79 ירמלוביץ נ' חובב, פ"ד לה (3) 766, פסקה 2 (1980), לפיו יש להקנות חסינות מכוחו של סעיף 8 הנ"ל לפסיכיאטר מחוזי בבואו להפעיל סמכויות מעין שיפוטיות, וכן על הערותיו של השופט צ' זילברטל ברע"א 1992/15

מ.ע.ג.ן ייעוץ וניהול נכסים בע"מ נ' ליפה, פסקה 10 (6.8.2015), מהן עולה כי גופים מעין שיפוטיים חסינים מפני תביעות נזיקין. דברים ברורים ברוח זו נאמרו גם בספרם של י. אנגלרד, א. ברק ו-מ. חשין דיני הנזיקין – תורת הנזיקין הכללית (ג. טדסקי עורך, מהדורה שנייה מתוקנת ומעודכנת, התשל"ז), בעמוד 394: "במשפט האנגלי [שהיווה מקור לפקודת הנזיקין שלנו – א.ש.] ניתן לו [למונח "שיפוט" – א.ש.] פירוש נרחב בכל הנוגע לחסינות בפני אחריות בנזיקין".

23. באומרי זאת, איני מתעלם מהאמור בפסק דינו של בית משפט זה בע"א 324/82 עיריית בני-ברק נ' רוטברד, פ"ד מה(4) 102, פסקה 5(ג) לפסק דינו של השופט מ' בן-יאיר ופסקה 2 לפסק דינו של השופט א' ברק (כתוארו אז) (1991), כי סעיף 8 לפקודת הנזיקין אינו חל על כל החלטה של רשות מעין שיפוטית, אלא רק על החלטות בעלות מרכיבים שיפוטיים מובהקים. לטעמי, מרכיבים אלו קיימים בכל החלטה של ועדת השחרורים, אשר פועלת מכוח חוק שחרור על-תנאי ממסר, כשבראשה עומד שופט והיא משתייכת אירגונית לרשות השופטת.

העדר סיבתיות

24. כפי שכתבתי בראשית דבריי, השקעה בטוחה שמניבה תשואה חודשית צמודה ורציפה בת 2% היא דבר בלתי-מציאותי שפורץ את גבולות הדמיון. משקיע המחליט להאמין לאדם שמציע השקעה כזאת נוטל על עצמו סיכון בלתי סביר. הדברים אמורים ביתר שאת כאשר ההצעה באה מפיו של אדם כמו גרגורי לרנר, שמעללי עברו בתחום הפיננסי פורסמו בעיתונות בעברית וברוסית והיו לנחלת הכלל. חרף זאת, בחרו המערערים להאמין ללרנר ולהשקיע את כספם בתעודות שהלה שיווק להם, כאשר חלקם סבורים כי לרנר הוא גאון פיננסי שנרדף ללא הצדקה על ידי הממסד הישראלי בהיותו יוצא חבר העמים שחושב ופועל "מחוץ לקופסה" (ראו למשל, פרוטוקול הדיון מיום 26.4.2015 בת"א (מחוזי ת"א) 27603-12-11 אברמוביץ' נ' הרשות לניירות-ערך בעמ' 80, 150, 167, 170).

25. בנסיבות אלו, לא ניתן, לדעתי, לבקר את קביעתו של בית משפט קמא כי פרסומי אזהרה מטעמן של רנ"ע ומשטרת ישראל לא היו משנים דבר. מי שמאמין שלרנר הוא דרייפוס ושהשקעה בטוחה יכולה להניב תשואה שנתית ריאלית של 24% לא היה משנה את אמונתו. משכך, המערערים כשלו אף בהוכחת הקשר הסיבתי בין נזקם לבין הרשלנות המיוחסת לרשויות.

26. המערערים טענו לפנינו כי רשויות המדינה פעלו בעניינינו של לרנר בחוסר סבירות קיצונית, אך אני סבור כי ההיפך הגמור הוא הנכון. המערערים נהגו באופן בלתי סביר לחלוטין בהאמינם ללרנר ובבואם להשקיע את מיטב כספם במה שניתן לכנות כ"קרן הצבי החדשה". טענתם כי רשויות המדינה היו חייבות להתערב ולהצילם מידי לרנר ומטעותם ביחס אליו דינה להידחות מכל וכל. משטרת ישראל, רנ"ע ושב"ס – כל אחד בתחומו – אכן חייבים לדאוג לשלומם ולרכושם של אזרחי המדינה, אולם לא נוכל להטיל עליהם אחריות להפסדי המערערים. אחריות כאמור איננה חלק מדיננו, וקופת המדינה דלה מכדי לספק ביטוח חינם למשקיעים נוטלי סיכונים.

27. מטעמים אלה, אציע לחבריי כי נדחה את הערעורים וכי לפנינו משורת הדין נימנע מלחייב את המערערים בהוצאות.

ש ו פ ט

השופטת ד' ברק-ארז:

אני מסכימה עם חברי השופט א' שטיין כי דין הערעורים להידחות.

כשלעצמי, אני סבורה כי זהו אחד מאותם תיקים שבהם ההכרעה נגזרת בראש ובראשונה מן העובדות. המערערים לא הצליחו להצביע על תשתית עובדתית מינימלית שיכלה להצדיק פתיחה בחקירה בזמנים הרלוונטיים להגשת התביעה. בנוסף לכך, המערערים לא הצליחו להוכיח קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין הפרת החובות הנטענות על-ידם לבין הנזק שנגרם להם (כשבהקשר זה רלוונטיות קביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי, לפיהן המערערים ידעו על עברו הפלילי המכביד של לרנר, אולם לא נמנעו מליתן בו אמון ולהשקיע באמצעותו את כספם). די לי בכך. בנסיבות אלה, ממילא איני נדרשת לדיון עקרוני ביסודותיה של עוולת הרשלנות.

ניתן להבין את כאבם של המערערים, חלקם אנשים קשי יום, שהשליכו יהבם על נוכל וכך שמו את כספם על קרן הצבי. אולם, לא עלה בידם להוכיח כי המדינה ורשויותיה נושאות באחריות למצבם.

מקובלת עלי מסקנתם של חברי וחברתי כי דין הערעורים להידחות.

ליבי על המערערים, אשר הביטוי "הניח מעותיו על קרן הצבי", הולם עד מאד את גורלם. המערערים ביקשו לעצמם רווחים נאים ומהירים, ונפלו שלא בטובתם קורבן לרמאי מועד – שור נגח שכבר הורשע בעבר, ואשר כל מי שעניו בראשו לא ייתן בו את אמונו ובוודאי לא ישליש לידיו את כספו.

בצר להם, מבקשים המערערים למצוא סעד לחסרון הכיס שנגרם להם בתביעה משפטית נגד רשויות ציבוריות שונות - המשטרה, רשות ניירות ערך ושירות בתי הסוהר - וזאת בטענה כי לא פיקחו כראוי על אותו רמאי מועד. תכלית תביעתם של המערערים ברורה: להסיט את ההפסדים שגרם אותו רמאי מארנקם הפרטי המצומצם לכיס הציבורי העמוק. לכך אין באפשרותנו לתת את ידנו. הרווח אותו חיפשו המערערים היה רווח פרטי, וההפסד שנגרם מכישלונם הוא הפסד פרטי. זאת ועוד, הרמאי, אף אם הוא בגדר "שור מועד", אינו קניין הציבור, ואין הציבור נושא ברגיל באחריות למעשיו (השוו ואבחנו שמות, כ"א 36). לדידי, רק בנסיבות חריגות ויוצאות דופן עשוי כישלונה הרשלני של רשות ציבורית למנוע עבירות ולעצור עבריינים להצדיק הטלת אחריות נזיקית בגין רשלנות בפיקוח – אחריות שמשמעותה גלגול מלא או חלקי של ההפסד הכספי שנגרם לפרט בעקבות אותה פעילות עבריינית על כתפי הכלל. המקרה שלפנינו בוודאי אינו נמנה על אותם מצבים בהם ראוי להשית את נזקי הפרט מפעילות עבריינית על הקופה הציבורית, וממילא אין ההליך הנוכחי מתאים להגדרת תחומיה המדויקים של ההלכה בעניין זה. על כן, כפי שהיטיב לפרט חברי, השופט אלכס שטיין, אין הערעורים שלפנינו יכולים להתקבל.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' שטיין.

לנוכח העובדה שבבית המשפט המחוזי ניתן צו איסור פרסום על פרטי התיק מטעמים הנוגעים לחלקים שעניינם עובדות מסוימות, פסק דין זה יפורסם תוך חסיון שמות המערערים. ככל שצו איסור הפרסום יוסר בהמשך על ידי בית המשפט המחוזי, בשים לב להחלטתו מיום 31.3.2019, ניתן יהיה להגיש בקשה להסרת החיסיון אף בפסק דין זה.

ניתן היום, ה' בניסן התשע"ט (10.4.2019).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, <http://supreme.court.gov.il> עב 18023940_F14.docx